

Geachte heer Elias, beste Ton,

Wij hebben vrijdagmiddag jl. telefonisch contact gehad naar aanleiding van een gesprek dat ik eerder die dag, in aanwezigheid van een journalist, heb gevoerd met een ex-medewerker van ICT bedrijf Capgemini en het UWV. Ons gesprek ging grotendeels over de praktijken bij Capgemini en UWV met betrekking tot ICT contractering.

Het lijkt mij nuttig om de portee van ons telefoongesprek op schrift te zetten, zodat er geen misverstanden zijn over wat ik weet en wat ik niet weet en het verder niet van mij afhankelijk is voor vervolgstappen er worden gezet. Het enige dat ik op diens verzoek buiten deze communicatie houd is de naam van onze gesprekspartner. Deze zal ik in de loop van de komende week separaat communiceren.

Een van de zaken die onze gesprekspartner meldde is dat Capgemini zich, na het in 2007 initieel mislukken van de automatisering van de loonaangifteketen (het UWV polisadministratie systeem), door UWV heeft laten uitkopen tegen een vergoeding van €140 miljoen. Ter verduidelijking: Capgemini was de hoofduitvoerder van de werkzaamheden en had in 2004 de aanbesteding van de systeembouw en –beheer gewonnen op basis van een offertebedrag van, naar verluidt, ca. 8 miljoen euro. Uit welke hoek – Capgemini of UWV – onze gesprekspartner zijn informatie had weet ik niet, maar ik vermoed uit beide.

Nu wil het geval dat ik dit gerucht al eerder had gehoord: circa drie jaar geleden in de marge van een mGBA expertmeeting uit de mond van de collega expert van Sogeti, Roland Drijver. Drijver vertelde mij ongevraagd over een afkoopbedrag van €130 miljoen, uitgespreid over vijf jaarlijkse termijnen van €20 miljoen en één afsluitende termijn van €30 miljoen. Het bedrag zou een vergoeding zijn voor de door Capgemini misgelopen marge bij de exploitatie van het polisadministratie systeem. Ter verduidelijking: Sogeti en Capgemini behoren tot hetzelfde ICT concern. Overigens werkt(e) Drijver ook als ambtenaar voor Rijkswaterstaat en gaf hij aan dat het verhaal breed bekend was onder ambtenaren. Dat het afkoopverhaal voortkwam uit ambtelijke kringen is plausibel omdat er na het falen van de polisadministratie in 2007 en het ICT programma “WIA” in 2008 een aantal managers van UWV en Capgemini medewerkers is overgestapt naar Rijkswaterstaat.

Ik beschik dus over twee bronnen die organisatorisch en in de tijd ver uiteen staan, bij mijn beste weten elkaar niet kennen en in essentie hetzelfde verhaal vertellen. Ik houd het voor waar. Onze gesprekspartner heeft veel kennis van de financiële praktijk bij UWV (hij was werkzaam op een financiële afdeling en heeft een bancaire achtergrond) en denkt dat het heel moeilijk zal zijn om de afkoopconstructie te bewijzen. De redenen daarvoor hebben we niet in detail besproken maar denk daarbij aan het abstracte karakter van ICT (“verleende diensten”), de praktijk van offshoring (het werk gebeurde grotendeels in India), de spreiding van de afkoop in de tijd en de enorme bedragen die UWV regulier betaalt aan bedrijven als Capgemini. En dan zijn er natuurlijk nog echte ontduikconstructies zoals het laten lopen van betalingen via andere ICT dienstverleners en/of ze verantwoorden onder andere posten. Zoals gezegd: onze gesprekspartner weet daar veel vanaf.

Wat mij betreft: ik heb in 2010 via een journalist van de Telegraaf geprobeerd om het verhaal bevestigd te krijgen. Dat was niet succesvol. Ook omdat ik vermoedde dat de bedragen waren opgeblazen heb ik het er verder bij laten zitten. Wel heb ik, zonder specifiek te worden, over de praktijk [geschreven](#) en eind 2010 heb ik het onderwerp ook besproken met de vertrekkende UWV

directeur van UWV Gegevensdiensten, Paul Dirix. Die ontkende het verhaal heftig. Echter, zowel mijn gesprekspartner als ikzelf weten van andere belangrijke zaken die volledig op UWV concern niveau werden afgehandeld en waar de divisie Gegevensdiensten en Dirix buiten werden gehouden.

Onze gesprekspartner legt er bij deze en andere voorbeelden de nadruk op dat persoonlijke zelfverrijking bij UWV en andere publieke organisaties niet de boventoon voert. Veel belangrijker is het omgaan met rigide en soms onwerkbare regels en het voorkomen van publiciteit. Vanuit mijn positie op een heel andere plek in de ICT wereld kan ik hetzelfde verhaal vertellen. Ik denk al met al dat de Commissie in deze man een zeer goede bron van informatie kan hebben over hoe de dingen werken en waar dat door komt. Dan krijgt hopelijk ook het kernprobleem van de Europese aanbestedingsregels alsnog de aandacht die het verdient. Hij heeft desgevraagd aangegeven bereid te zijn om de door de Commissie te worden gehoord.

Cruciaal in het betoog van onze gesprekspartner is dat het uitschudden van publieke opdrachtgevers door grote systeemintegrators als Capgemini niet incidenteel gebeurt maar integraal onderdeel van het verdienmodel uitmaakt. Vanuit mijn positie neem ik aan de kant van overheidsorganisaties hetzelfde waar. De relatie tussen Capgemini en UWV heeft bijvoorbeeld door het polisadministratie debakel en de vermoedelijke afkoop geen enkele zichtbare schade opgelopen. Sterker, sinds januari 2013 heeft dit bedrijf weer het beheer van de polisadministratie verworven. Hetzelfde zien we bij het bedrijf Logica (nu CGI) dat het verantwoordelijk was voor het mislukte ICT project WIA en in 2009 de herbouw en doorontwikkeling van het systeem Werk.nl gegund heeft gekregen.

De bewering dat grote ICT bedrijven publieke organisaties gestructureerd uitschudden wordt ook ondersteund door een casus waarover ik kort geleden hoorde van een ICT journalist. Het betreft een ICT project dat door Capgemini is uitgevoerd voor V&J. Nadat de begroting van dit systeem ter bestrijding van fraudes met vennootschappen, Radar genaamd, was uitgelopen van €3 miljoen tot €18 miljoen, wilde V&J van Capgemini af en zou door V&J een ongespecificeerd afkoopbedrag zijn betaald. Nadat ik van deze casus vernam heb ik deze opgezocht. Het FD blijft over dit project te hebben gepubliceerd en noemt inderdaad bedragen van €3 miljoen en €18,7 miljoen, maar meldt niets over de afkoopsom. Het mag geen probleem zijn om na te gaan hoe dit project is afgewikkeld.

Met betrekking tot het verschijnsel "schikkingen" heb ik enige tijd geleden overigens een hoge manager van Capgemini op bezoek gehad. Deze Henri Leufkens wilde het beeld tegenspreken dat via mij bij de Commissie zou kunnen ontstaan als zouden overheidsopdrachtgevers na falen geen schade bij ICT bedrijven verhalen. Er zou juist zeer veel worden geschikt, waarbij natuurlijk steeds de bepaling geldt dat daarover niet mag worden gepubliceerd. Ik heb deze boodschap aan de Commissie overgebracht en er over [gepubliceerd](#) zonder daarbij namen te noemen. Onze gesprekspartner van vrijdag bevestigt dat er veel wordt geschikt maar stelt dat de geldstromen niet naar de overheid lopen maar naar de grote ICT dienstverleners.

Ik wil de Commissie nog twee voorbeelden meegeven die ik *wel* van dichtbij heb waargenomen en die naar mijn mening licht werpen op hoe intransparant het handelen van overheidsorganisaties is en hoe moeilijk het is om de motieven van handelen te verklaren.

De eerste casus speelt ook bij de ontwikkeling van de polisadministratie. Toen ik in 2007/2008 bezig was met het alsnog werkend krijgen van dit systeem, was er sprake van een situatie waarbij de hoeveelheid data was uitgegroeid tot 45 terabytes. Deze data werden en worden beheerd door IBM in een rekencentrum in Brussel¹. UWV betaalde daarvoor aan IBM een bedrag van €16.000,-- per terabyte computergeheugen per maand, dus meer dan €700.000 per maand. Navraag buiten UWV leerde dat de gangbare tarieven op dat moment circa €3.000,-- per terabyte per maand waren; minder dan een vijfde van de prijs die UWV betaalde. Navraag binnen UWV leerde verder dat er ook een ander soort geheugen beschikbaar was die circa €3.500,-- per terabyte per maand kostte. Toen ik vroeg wat het verschil was met het geheugen dat voor de polisadministratie werd gebruikt, bleek dit verschil van administratieve aard te zijn². Op mijn verzoek om over te stappen op de goedkope vorm van geheugen kreeg ik als reactie dat de afspraken tussen UWV en IBM toevallig net waren veranderd: er was nog maar één vorm van geheugen beschikbaar en die kostte €11.000,-- per terabyte per maand. Wat er tussen 2008 en 2012 is gebeurd weet ik niet. Wat ik wel weet is dat de afspraken nu weer anders zijn en dat UWV IBM een malus moet betalen als het gebruik van computergeheugen onder een bepaald niveau komt. Dit feit kwam naar voren toen ik door UWV was uitgenodigd om mee te denken over besparingen op het polisadministratie systeem.

Ik heb deze casus enkele weken geleden besproken met een medewerker van de UWV CIO office en vrijdag jl. met de ex UWV-manager. Beiden stellen dat er geen sprake is van grove incompetentie of corruptie, maar dat er uiterst ondoorzichtige afspraken tussen IBM en UWV bestaan die gehandhaafd moeten worden in een complexe en veranderende omgeving. Die afspraken zijn overigens gemaakt door een interim CIO, Thijs Vervaat, die dat grotendeels alleen zou hebben gedaan.

Ikzelf ben ten enen male niet in staat om een scenario te bedenken waarin de genoemde feiten passen in het bedrijfsbelang van UWV of in het publieke belang. Maar zelfs als zo'n zakelijk verklaring bestaat kan de conclusie niet anders zijn dan dat de intransparantie totaal is en dat er zich forse bedragen aan elke toetsing onttrekken. De ex UWV-manager verwoordt daarbij een standpunt dat ook ik aanhang: zodra het om software gaat verliest bijna iedereen alle gevoel voor proporties.

Ik hecht eraan om te benadrukken dat wat ik hier schrijf niet is beperkt tot UWV en dat ter bij tijd en wijle berichten in de pers komen over vergelijkbare wantoestanden elders. De relatie tussen UWV en IBM lijkt bijvoorbeeld sterk op die tussen de Belastingdienst en IBM waar ook [zaken hebben gespeeld](#). Het totaal aan publieke ICT uitgaven waarop feitelijk geen greep is te krijgen loopt mogelijk in de miljarden per jaar. Als dan blijkt dat er niet tientallen maar honderden procenten teveel wordt betaald loopt de economische schade ook in de miljarden per jaar. Een topmanager van de Belastingdienst met wie ik een jaar geleden informeel sprak over het toeslagensysteem zei me dat overheden en grote ICT bedrijven elkaar gevangen houden. Ik denk dat dit de meest vriendelijke beschrijving is van de relaties van grote ICT bedrijven bij de publieke sector.

¹ Dit rekencentrum brandde in 2006 af, tot grote schade voor UWV. Tot een schadeclaim heeft dit niet geleid. Toenmalig minister Donner noemde dit feit ook in een spoeddebat over de loonaangifteketen op 18 juni 2007.

² De naam voor dit geheugen was "near line storage" (http://en.wikipedia.org/wiki/Nearline_storage) wat suggereerde dat het niet bruikbaar was voor gegevensbanken als de polisadministratie.

Het tweede, tekenende voorbeeld dat ik wil aanstippen (het is een heel verhaal) raakt mijzelf direct. Zoals bekend heeft mijn bedrijf, Ockham, het UWV polisadministratie systeem gebouwd nadat Capgemini had gefaald. Een deel van het succes kwam door het gebruik van software die wij zelf hebben ontwikkeld (het product High~T). Nadat de polisadministratie operationeel was, werd door UWV direct ingezet op het verwijderen van deze software opdat Capgemini het systeem in beheer zou kunnen nemen. Ook daarin heeft men gefaald, waarna UWV eind 2009 de rechten op de software voor vijf jaar afkocht voor een bedrag van €3,8 miljoen euro, zijnde de zogenaamde *list price* voor grootschalig gebruik van de software. In de onderhandelingen (waaraan ikzelf niet heb deelgenomen omdat ik operationeel actief was) werd duidelijk dat men liever een groot afkoopbedrag betaalde dan publiek te moeten maken dat een belangrijk systeem werkte met software van een klein ICT bedrijf. Het applicatiebeheer was ondertussen gegund aan het bedrijf Corduroy Application Management BV, dat door ons was opgezet om UWV continuïteit in het beheer te bieden.

Dat de situatie waarbij een belangrijk systeem door een klein bedrijf is gebouwd en wordt beheerd voor een overheidsorganisatie als UWV onacceptabel is, bleek in 2011. Het beheercontract met Corduroy zou ultimo 2012 moeten worden verlengd en dat wilde men *coûte que coûte* niet. Een ander groot ICT bedrijf, Ordina, kreeg daarvan lucht en stelde UWV voor om Corduroy over te nemen en de polisadministratie t/m 2017 voor een bedrag van €55 miljoen te beheren. (Let wel: de realisatie van het systeem door Ockham in 2007/2008 heeft iets meer dan één miljoen euro gekost en Corduroy bracht UWV gemiddeld circa €3 miljoen per jaar in rekening.) De ex UWV-manager vertelde ons vrijdag dat deze deal pas op het laatste moment is afgesprongen, waarna men via een aanbesteding heeft besloten om het beheer te gunnen aan Capgemini. Omdat zij daarvoor de kennis mist voert Capgemini sinds 1 januari 2013 alleen formeel het beheer maar stuurt daarvoor wel facturen aan UWV. Per 1 januari 2014 dient Capgemini het beheer daadwerkelijk te voeren, hetgeen mogelijk inhoudt dat Corduroy haar facturen dan via Capgemini moet laten lopen.

Ook hier moet ik raden naar de precieze motieven, maar lukt het mij niet om een scenario te bedenken dat kan worden betiteld als 'zakelijk'. Zoals aangegeven gaat het bij de verspilling om enorme bedragen en is er geen reden om te veronderstellen dat de situatie bij andere grote publieke organisaties wezenlijk anders is. Een ander punt waarop ik de Commissie wil wijzen is dat het verkeerd is om alleen te kijken naar ICT projecten; beheer en exploitatie van ICT systemen zijn ook relevant.

Ik hoop dat ik hiermee datgene waarover wij vrijdag hebben gesproken handen en voeten heb gegeven en vertrouw er op dat de Commissie er haar voordeel mee zal weten te doen.

Met vriendelijke groet,

René Veldwijk